

เทศน์เช้า วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๕๐

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ธรรมะมันมีหลายระดับ เห็นใหม่ วุฒิภาวะของใจของคนก็ต่างๆ กัน วุฒิภาวะของใจของคนนะ แล้วเวลาเกิดขึ้นมา เห็นใหม่ ธรรมาธิปไตย ต้องเสมอภาคหมดเลย ความเสมอภาค เวลาพูดถึงความเสมอภาค แต่ความจริงความเสมอภาคมีที่ไหน

การค้าเสรี เห็นใหม่ ต้องมีการเสรี เสรีจริงหรือเปล่า ไม่เสรีหรอก มีใครขายสาวได้สาวเอา เพราะอะไร เพราะสิ่งต่างๆ มันเกิดขึ้นมาจากกรรม กรรมคือการกระทำ คนที่ทำกรรมมาแล้วเสมอกัน ไม่มี ไม่มีนะ มีแต่สูงๆ ต่ำๆ เห็นใหม่ ถ้าเสมอกันมันก็มีปลีกย่อยต่างกัน แม้แต่เด็กเราเกิดมา ลูกเราเกิดมาในไข่ฟองเดียวกันนะ เป็นลูกแฝด นิสัยยังไม่เหมือนกันเลย แต่เขาบอกต้องให้เสมอภาค

ความเสมอภาคมีได้อย่างเดียว คือสิ้นจากกิเลสเสมอภาคด้วยกันหมด ความเสมอภาคนะ สิ้นจากกิเลสเหมือนกัน เวลาสิ้นจากกิเลสนี้เป็นสิ่งที่เสมอภาค เพราะอะไร เพราะถึงที่สุดแห่งทุกข์ เห็นใหม่ แต่ถ้าถึงที่สุดแห่งทุกข์ จะถึงได้วิธีการใด?

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา วางธรรมไว้ วางเป็นข้อวัตรปฏิบัติ เป็นแนวทาง เป็นเครื่องดำเนิน เราเครื่องดำเนินไป แต่ผลของมัน ผลของการดำเนินไปแล้ว เห็นใหม่ วิธีการและเป้าหมาย เป้าหมายนี้ถึงที่สุดแล้วเหมือนกัน

แต่ความเหมือนกันแล้วก็มีต่าง เห็นใหม่ พระอรหันต์ในสมัยพุทธกาลที่ว่าไม่เคยฉันอาหาร อิ่มเลย พาหิยะพึงธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วสำเร็จเป็นพระอรหันต์นะ ขอบวชกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “เธอไม่มีบริวาร ๘ แล้วเธอจะบวชได้อย่างไร?” ไปหาบริวาร ๘ อยู่ พังสิ! พระอรหันต์ไปหาบาตรหาจิวรนะหาไม่ได้ ให้ควาย ขวิดตาย เห็นใหม่ ดูพระสีวลีสิ เวลาจารย์มหาศาล ไปที่ไหนมีแต่คนให้ทานกันหมดเลย นี่พระ

อรหันต์เหมือนกัน แต่อำนาจวาสนาต่างกัน แต่ความบริสุทธิ์ของใจเหมือนกัน เพราะสิ่งที่สิ้นกิเลส นั้น
สิ่งนี้เสมอภาค

ความเสมอภาคมิได้ตรงนี้ไง ถ้ามิได้ตรงนี้ การเริ่มต้นการประพฤติปฏิบัติ องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร ตรัสรู้ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เห็นไหม ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคนี้มัน
เป็นทฤษฎีที่ครอบคลุมในวัฏฏะนี้

ในเบตเตอร์ เห็นไหม มันมีข้าววกข้าวลอบ ถ้ามีข้าววกข้าวลอบ ในตัวเบตเตอร์นี้มันก็คือตัว
ร่างกายของเรา ตัวพลังงานไฟฟ้าในเบตเตอร์คือหัวใจ เห็นไหม ข้าววกข้าวลอบที่มันทำงานกัน มันถึงมี
พลังงาน

ในหัวใจของเรา ไฟฟ้าในหัวใจของเรา คนเกิดมานี้มีกิเลสทุกคน ความคิดที่เป็นอกุศล ความคิด
ที่เราไม่เข้าใจเป็นสมุทัย แล้วความคิดที่เป็นสิ่งที่ดี ความคิดที่ออกจากวัฏฏะ ความคิดในการเสียสละ
ความคิดที่เป็นมรรค เห็นไหม ผลที่เกิดจากความคิดเป็นมรรคถึงเป็นนิโรธะ

สิ่งนี้มันเป็นความคิดระหว่างกิเลสกับธรรม ถ้ากิเลสกับธรรมในหัวใจเรา ทุกคนมันจะมีกิเลส
กับธรรมมาทั้งนั้นล่ะ เพราะเรามีกิเลสอยู่ แต่กิเลสไม่ต้องไปฝึกฝนมัน กิเลสเป็นธรรมชาติที่มันจะเกิด
ตลอดเวลา แต่ธรรมะนี่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฝึกฝนมา ฝึกฝนมาแล้วรู้แจ้งมา ถึงบอกไว้ว่า
สรรพสิ่งในโลกนี้มันมี เห็นไหม วุฒิภาวะของใจเกิดตรงนี้ ตรงที่ฝ่ายที่เป็นมรรคมันจะสูงมันจะต่ำแค
ไหน แต่เรื่องกิเลสนะ มันเข้ากันได้ง่าย ความคิดของกิเลสมันเข้ากันได้ง่าย มันเป็นธรรมชาติอันหนึ่ง
แต่ธรรมะมันเกิดขึ้นมา มันเป็นสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นมา

คูตี เวลาเรามีความสุขชื่น เรามีความสุขใจ เรามีปัญญาใคร่ครวญที่ดี เห็นไหม สิ่งปัญญา
ใคร่ครวญที่ดีมันอยู่ได้นานไหมล่ะ เดียวมันก็ไหลลงต่ำ ความไหลลงต่ำอย่างนี้ เห็นไหม สิ่งนี้มันเป็น
อริยสัจ มันเป็นความจริงที่เกิดดับเกิดดับ สิ่งที่เกิดดับเกิดดับมันไม่เป็นผลไง แต่ถ้าสิ่งที่เกิดดับแล้วสิ่งที่
เราฝึกฝนขึ้นมา มันพ้นออกมาจากการเกิดดับ เห็นไหม เป็นอกุ๊ปปะ สิ่งที่เป็นอกุ๊ปปะเป็นความคงที่
ความคงที่ของพระโศดาบัน ความคงที่ของพระสภิกาคามี ความคงที่ของพระอนาคามี ความคงที่ของ

พระอรหันต์ คงที่นะ คงที่เพราะอะไร เพราะมันพ้นออกมาจากอริยสังขันธ์นี้ไง สัจจะ อริยสังขจะ สัจจะนี้ สัจจะโดยสมมุติ

ความสมมุตินี้เด็กมันเล่นกัน มันเล่นมันสมมุติกัน มันเล่นแต่สิ่งต่างๆ กัน อย่างเกมนี้เขาสมมุติ ขึ้นมาให้เด็กมันเล่นกัน เห็นไหม มันเป็นความสมมุติ เป็นจริงโดยสมมุติ แล้วอริยสังขจะ อริยสังขนี้ สมมุติบัญญัติ บัญญัตินี้ก็ป็นสมมุติอันหนึ่ง แต่เป็นสมมุติที่จริง สมมุติที่ใครพิสูจน์ได้ไง ถ้าพิสูจน์ สมมุติอันนี้ได้มันจะเป็นวิมุตติ ถ้าสมมุติอันนี้พิสูจน์ได้ เห็นไหม มันเป็นมรรค มันเป็นนิโรธ

สิ่งที่เป็นมรรคเป็นนิโรธ เห็นไหม ขนาดที่ว่าความว่างของพระโสดาบัน พระโสดาบันนะ อธิบายถึงการปัญญามันใคร่ครวญไปในอริยสังข ในทุกข์ ทุกข์เพราะเหตุใด ทุกข์เพราะเราหลงใน ร่างกาย ถ้าเราเข้าใจในเรื่องของร่างกาย เราเข้าใจ เราพิจารณาไป เข้าใจนี้เข้าใจโดยสัญญา เข้าใจโดย ปัญญา เข้าใจโดยภาวนามยปัญญา ความเข้าใจต่างกัน เห็นไหม วุฒิภาวะต่างกันตรงนี้ไง

คนเข้าใจส่วนหนึ่งก็อธิบายได้ส่วนหนึ่ง คนเข้าใจได้มากกว่า สิ่งที้ออกมา เห็นไหม ความเข้าใจ อย่างนี้ ถ้าพิจารณาอย่างนี้ สภาวะแบบนี้ เห็นไหม เข้าใจอย่างนี้ ปล่อยวางอย่างนี้ นี่ปัญญาของพระ โสดาบัน สิ่งนี้เป็นอกุปปธรรมส่วนหนึ่ง เห็นไหม อกุปปธรรมส่วนหนึ่ง อกุปปธรรมของพระ สกิทาคามี อกุปปธรรมของพระอนาคามี อกุปปธรรมของพระอรหันต์ นี้อรหัตตมรรค อรหัตตผล ผล ของพระอรหันต์ เห็นไหม มันยังเป็นผลอยู่ มันก็อยู่ในอริยสังขนี้

สิ่งที่เป็นอริยสังขมันยังอธิบายได้ เพราะมันเป็นทฤษฎีที่จับต้องได้ ที่หัวใจนี้มันสัมผัสด้วย แล้ว มันจับต้องได้ด้วย แล้วมันอธิบายได้ด้วย ระหว่างที่ว่าเป็นอรหัตตมรรคอย่างไร วิธีการของที่มรรค ญาณในฝ่ายอริยสังข ในมรรคญาณที่มันก่อตัวอย่างไร มันทำกันอย่างไร แล้วกรรมจักรมันหมุนอย่างไร ความหมุนของมันออกไป แล้วจิตนี้มันหลุดออกไป เห็นไหม อรหัตตผลกับนิพพานต่างกันตรงไหน?

อรหัตตผล เห็นไหม เวลาวิปยุต สัมปยุต วิปยุตคือการกระทำของจิต วิปยุตคือมรรคญาณ ที่มันหมุนตัวเข้าไป สัมปยุต เห็นไหม สัมปยุต วิปยุตมันคลายตัวออกมา ระหว่างที่สัมปยุตกับวิปยุต ระหว่างที่มันทำปฏิริยากัน ระหว่างขั้วบวกขั้วลบในแบตเตอรี่ เห็นไหม ในอริยสังข ในแบตเตอรี่ มันทำ

ปฏิบัติขั้วบวกขั้วลบกัน ขณะที่ขั้วบวกขั้วลบมันทำปฏิกริยากัน มันเป็นพลังงานที่ว่ามันเป็นพลังงาน
ปฐมที่ออกมาจากแบตเตอรี่ ใช้พลังงานได้ใช่ไหม แล้วมันหมุนออกไปออกมา แล้วผลออกมาจากพลังงาน
นี้ใหม่ นี่นิพพานถึงนิพพานหนึ่ง นี่อรหัตตมรรค อรหัตตผล เห็นใหม่

ในอริยสัจนี้มันก็เป็นบัญญัติ แต่มันจริงโดยสมมุติ แล้วถ้าเป็นอกุปปิธรรม สิ่งที่คงที่ๆ ของใจ
ใจมันจะมีสภาวะแบบนั้นขึ้นมา ในอริยสัจสภาวะแบบนี้ ในอริยสัจมันถึงครอบคลุมหมดใจ
ครอบคลุมถึงกามภพ รูปภพ อรูปภพ แต่ถ้ามันพ้นออกไป ขณะที่พระโสดาบันยังเกิดอีก ๗ชาติ
สกิทาคามียังเกิดอีก ๗ชาติ พระอนาคามียังเกิดบนพรหม เห็นใหม่ อยู่บนพรหมแล้วสุกไปบนพรหม
แต่ถ้าพ้นออกไปนะ มันพ้นออกไปวิภูฏะเลย

เวลาพระสมัยพุทธกาล เห็นใหม่ เวลาที่ว่าภาวนาแล้วจิตเสื่อมถึง ๗ หน มีความน้อยเนื้อต่ำใจ
ถึงเอามิด เพราะมันมีบริวาร ๘ มีมิดโกน มิดโกนนี่เช็ดคอเลยละ พอเช็ดคอแล้วมันพุ่งออกมา แต่
เพราะว่าภาวนาแล้วจิตเสื่อม มันก็มีการกระทำในอริยสัจนี้อยู่แล้ว แต่มันไม่เป็นอกุปปิยะ มันไม่เป็นผล
ของมันไง มันไม่เป็นเป้าหมายไง มันเป็นวิธีการ วิธีการเจริญแล้วเสื่อม เจริญแล้วเสื่อม จนเสียใจมาก
เอามิดเช็ดคอ นี่ขณะมิดเช็ดคอมันเข้าวิภวติ พอวิภวตินี้ปัญญามันหมุนไปเลย พอหมุนไปเลยมันไป
วิปัสสนาเดี่ยวนั้น เป็นพระอรหันต์เดี่ยวนั้นเลย พอตายไป เห็นใหม่ มารค้นคว้า มารค้นจนฝุ่นตลบเลย
ค้นหาจิตดวงนี้ไง เห็นใหม่ นี่วิมุตติ จนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า

“มารเอ๋ย เธอค้นหาไม่เจอหรอก ค้นหาไหนก็ไม่เจอ เพราะจิตดวงนี้วิมุตติไปแล้ว” เห็นใหม่
หาไม่เห็นหรอก นี่พ้นจากมาร

แต่ถ้ายังมีนะ ยังมีภวาสวะ มันมีตัวจิตอยู่นี้มารเจอ เพราะสิ่งนี้เป็นตัวก่อภพก่อชาติ ตัวภวาสวะ
ตัวภพ ตัวสถานที่เกิดเหตุ เหตุที่เกิดเกิดเพราะตรงนี้ เพราะตรงนี้เป็นตัวสร้างเหตุ ใจเป็นตัวสร้างเหตุ
ภพเป็นตัวสร้างเหตุ ภพเป็นตัวเก็บข้อมูลต่างๆ อยู่ที่ใจทั้งหมดเลย

แล้วถ้าใจ เห็นใหม่ อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจิสฺสูติ อาสวะสิ้นไป จิตต์วนั้นมันเป็นวิมุตติไป ภพตัวนี้ มันโดนทำลายไป มันไม่มีสถานที่ตั้ง ไม่มีสิ่งใดๆ เลย มารหาไม่เจอ มารค้นคว้าเท่าไรก็ไม่เจอ สิ่งที่ไม่เจอ เห็นใหม่ ไม่เจอเพราะว่ามารมันอาศัยที่ไหน อาศัยบนหัวใจของสัตว์โลก

คูสิ เวลาเขาทำบุญกุศลขึ้นไป ไปเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม เห็นใหม่ ยังมีฝ่ายมาร ฝ่ายเทพ เทพฝ่ายเทพ เทพฝ่ายมาร ฝ่ายมารเพราะอะไร เพราะจิตอกุศล จิตมันเป็นสภาวะแบบนั้น เป็นคนพาล พาลอยู่อย่างนั้นตลอดไป แต่ได้สร้างบุญกุศล เห็นใหม่ บุญมันขับเคลื่อนให้จิตดวงนี้ไปเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม เป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหมก็ไปเป็นพาลอยู่นั้น เห็นใหม่

คูสิ แม้แต่ในนรกอเวจีก็ยังมีพาลในนรกอเวจีขึ้นมาอีก คนเราทำกรรมโดยไม่ตั้งใจ ทำกรรม.. มันก็ไปเสวยกรรมอย่างนั้น มันก็เป็นศีธรรมดา แต่ไอ้คนพาลมันพาลไปแล้ว มันอยู่ในฝีมันยังพาลไปอีก เห็นใหม่ คูสิ มันก็ครอบคลุมในอริยสัจ เห็นใหม่ ทุกข์ สมุทัย สมุทัยตัดหา ความตัดหา ความเป็นพาลในหัวใจมันหนาแน่นมาก ความหนาแน่นมากเพราะไม่มีธรรมะไปขัดเกลา

เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เห็นใหม่ เราเกิดมาอย่างนี้ เราเกิดเป็นมนุษย์เรามีโอกาส โอกาสตรงไหน โอกาสที่กระแสของธรรมะแรง ดึงไป ถ้ากระแสของธรรมะ เห็นใหม่ บางทีคูสิ ประเพณีวัฒนธรรม มันแบบว่ามันโรยราไป เห็นใหม่ เจียบเหงามาก ว่าสังคมนี้ว่าแห้ว ถ้ากระแสสังคม เห็นใหม่ จัดธรรมะ มีเหตุการณ์ของธรรมะ สิ่งต่างๆ นะ ธรรมะๆ ของใคร?

ถ้าธรรมะของกิเลส ก็เอาธรรมะมาท่องบ่นกันเป็นนกแก้วนกขุนทอง ถ้าธรรมะของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ มันธรรมะเกิดจากใจใจ มันสลดสังเวชนะ ทำอะไรสิ่งๆ ที่ผิดจากทำนองคลองธรรม มันออกมาจากใจ มันเป็นอกุศล อกุศลมันเกิดจากใจ พอใจมันกระดิกขึ้นมา นี่ขั้นนี้ไม่ใช่จิต ความคิด เห็นใหม่ พระอรหันต์จิตพ้นจากกิเลสไปแล้ว แล้วยังมีธาตุขันธ์อยู่ เห็นใหม่ เสวยอารมณ์ จิตเสวยอารมณ์

เหมือนกับเราเสวยอารมณ์ ขี้บวกขี้ลบบมันทำงานต่อกัน มันเห็นไปหมดละ สติมันอัตโนมัตติ อัตโนมัตติตรงนี้ อัตโนมัตติขณะจิตที่มันเสวยอารมณ์ จิตมันออกมา นี่ สติเป็นอัตโนมัตติหมดเลย มันจะเคลื่อนขนาดไหน มันรู้หมดขณะจิตเสวยอารมณ์

แต่ขณะที่เราใช้ขั้น ๕ เห็นใหม่ เราเดินไปสะดุดนั่นสะดุดนี่ เราล้มในความจำ มันเป็นขั้น เพราะมันเป็นขั้นกับจิต มันเป็นชั่ววอกชั่วพลที่มันไม่ทำงานต่อกัน มันไม่สปาร์คต่อกัน มันไม่เกิดออกมาเป็นความรู้สึก เห็นใหม่ ไม่ได้เสวยอารมณ์ ความเปลวๆ อย่างนี้มันเปลวมี แต่ถ้ามันจะออกมาเป็นอริยสัจ เป็นความตั้งใจ มันจะมีสติสัมปชัญญะพร้อม เห็นใหม่ เสวยอารมณ์ออกไป ขณะที่มันเสวยอารมณ์ออกไป มันก็เป็นการสื่อสาร เป็นความสัมพันธ์กัน

สิ่งนี้เป็นภาระ ร่างกาย เห็นใหม่ เป็นภาระ ตัวเบตๆ ที่มันเสื่อมสภาพแล้ว ตัวเบตๆ ที่ว่าเจ้าของไม่ต้องการใช้แล้วเก็บไว้เป็นขยะสังคม แต่ร่างกายนี้ถ้าทิ้งแล้ว มันจะเป็นสภาวะแบบนั้น แต่! แต่มนุษย์มีคุณค่า ใจ มนุษย์มีคุณค่า ธรรมะมีคุณค่า ใจ สิ่งนี้จะสื่อความหมายมา เห็นใหม่ ธรรมสถิตในใจของใคร ถ้าสถิตในใจของปุถุชน มันก็เศร้าหมองไปด้วยกิเลส ธรรมสถิตในใจของพระโสดาบัน มันก็มีกิเลสส่วนใหญ่ออกไป สติในใจของสัทธาภิรมย์ก็ได้แก่นั้น ขอบเขตแก่นั้น สติในใจของพระอนาคาก็แก่นั้น สติในใจของพระอรหันต์ เห็นใหม่ นี่ครบวงจรทั้งหมด เพราะอะไร?

เพราะเริ่มต้นฐานที่ตั้ง ขณะที่มันเป็นสัทธา อนาคา มันมีฐานที่ตั้ง มันมีภาวสวะอยู่ ยังมีวิชาอยู่ เห็นใหม่ ตรงนี้มันเก็บข้อมูลอยู่ ตรงนี้ไม่เข้าใจ แต่ถ้าจบข้อมูล เห็นใหม่ ใจเขาใจเรา ครูบาอาจารย์ เห็นใหม่ จากใจดวงหนึ่งให้ใจดวงหนึ่ง ใจดวงที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง ใจดวงหนึ่งที่เข้าใจครบวงจร เห็นใหม่ ใจทุกๆ ดวงต้องเป็นแบบนี้ ใจทุกดวงนะ

จากใจดวงหนึ่งให้อีกใจดวงหนึ่ง ออกจากใจของครูบาอาจารย์เรา เผยแผ่มาถึงเรา เห็นใหม่ นี้ใจถึงใจ ธรรมะออกมาจากใจ มันถึงฟังแล้วมันดูคึดมึง คึดคึดเพราะมันออกมาจากใจ ไม่ใช่ออกมาจากสัญญา ไม่ใช่ออกมาจากใจนะ ออกมาจากข้อมูลในหัวใจ แล้วข้อมูลไ้ตัววิชามันไม่เข้าใจ มันก็สื่อออกไปแบบนกแก้วนกขุนทอง แล้วมันก็ไม่มืรสไม่มีชาติ แต่ถ้าออกไปจากใจ ใจถึงใจ เห็นใหม่ สิ่งนี้เป็นประโยชน์

เวลาพระกรรมฐาน ผู้ที่ฝึกปฏิบัติ เห็นใหม่ การปฏิบัติสำคัญที่สุดคือการฟังเทศน์ ฟังเทศน์นี้ เพราะอะไร ขณะที่ฟังเทศน์นี้มันเหมือนกับเราตรวจสอบตัวเราเอง เราผิดถูกมันจะแทงใจตลอดเวลา มันจะแทงใจเราเลยว่าสิ่งนั้นผิด สิ่งนี้ถูก สิ่งนั้น.. สิ่งนี้ถูกตลอดไป

แต่ถ้าเป็นนกแก้วนกขุนทอง มันเป็นขอบๆ อยู่ข้างนอกใจ ไม่ใช่เรื่องของเรา ไม่ใช่เรื่องของเรา เห็นไหม มันจากใจดวงหนึ่งไม่เข้าสู่ใจดวงหนึ่ง เพราะเป็นอริยสังข์เป็นเรื่องของโลกๆ แต่ถ้าเป็นการเทศน์ธรรมะออกมาจากใจ จากใจดวงหนึ่งเข้าสู่ใจดวงหนึ่ง เห็นไหม จากใจดวงหนึ่ง เพราะมันเป็นความจริงจากใจดวงนั้น แล้วสะท้อนในใจของเรา

ถ้าสะท้อนใจของเรา เห็นไหม ผู้นั้นมีอำนาจวาสนาเพราะอะไร เพราะมันสะท้อนกิเลสในใจ กิเลสมันอยู่ที่ใจของเรา แล้วไม่มีใครทำมันได้เลย ไม่มีใครทำให้มันสะท้อน มันรู้สึกตัวได้เลย มันก็อหังการในหัวใจของเรา เห็นไหม นี่มาร มันครอบงำแล้วเราไม่รู้ตัวเลย

แต่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแทงเข้าไปที่หัวใจแล้วมันสะท้อนใจ มันสะท้อนกิเลส เห็นไหม ถ้ามันสะท้อนกิเลส มันก็มีโอกาส เราถึงจะมีความตั้งใจจะเริ่มภาวนากัน เราถึงมีความตั้งใจว่าเราจะเอาชนะมัน เราไม่เคยชนะตัวเองเลย แพ้มาตลอด ชนะแต่คนอื่น เห็นไหม ตัวเองนี่ราบเรียบยอมจำนนมันตลอดเลย

แต่ในเมื่อมีธรรมของครูบาอาจารย์ มีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่แทงเข้ามาที่หัวใจของเรา ให้มันรู้สึกสะท้อนใจขึ้นมา ให้มันรู้จัก ชีวิตนี้คืออะไร เกิดมาทำไม ทำเพื่ออะไร นี่มันตั้งใจทักถามตัวเองขึ้นมาบ้าง ตัวเองจะมีคุณค่าทันทีเลย เห็นไหม

ศาสนามีความสำคัญสำคัญตรงนี้ สำคัญตรงยกจิตเราให้มันสูงขึ้นมา ยกจิตของเราให้คืนคว่ำในหัวใจเราขึ้นมา แล้วมันชนะกิเลสของเราขึ้นมา สิ่งนี้ ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสถิตอยู่ความรู้สึกของเรา พุทโธ ผู้รู้ๆๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะค้นพบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วพยายามทำความสะอาดของมันขึ้นมา เห็นไหม ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน อันนี้มันตื่นขึ้นมาเพื่อจะชำระกิเลส

จิตเดิมแท้ที่ส่องใส จิตเดิมแท้ที่เศร้าหมองไปด้วยอุปกิเลส จิตเดิมแท้ที่ส่องใส จิตเดิมแท้ที่เป็นผู้ข้ามพ้นกิเลส ตัวจิตเดิมแท้เป็นตัวอวิชา ตัวจิตเดิมแท้คือตัวกิเลสชัดๆ แล้วตัวจิตเดิมแท้ต้องทำลายมัน เห็นไหม อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจิสฺสูติ เอวัง